

ANAYASAMIZI HAZIRLIYORUZ

(Halk konuşuyor, TBMM dinliyor)

-4-

TOPLANTIYA DAVETLİSİNİZ

Yer:

Tarih:

Saat:

Konuklar:

Birey Hak ve Özgürlükler –III-

Yargılanma

Hak Arama

HAK ARAMA

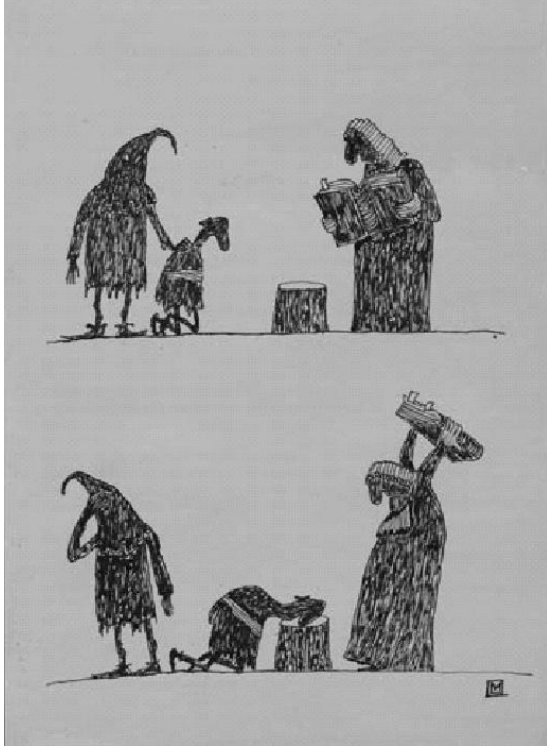
Geçmişte birçok insanın varlığı ve kişiliği hukuken tanınmıyordu. Örneğin kölelerin dava açması, evlenmesi, mal-mülk edinmesi kimsenin aklına dahi gelmezdi. Bugün ise her insanın hatta doğmamış ceninin bile bazı haklara sahip olduğu kabul ediliyor.

Sürekli olarak taciz edildiğinizi veya malınıza zarar verildiğini düşünün. Geçmişte buna karşı koymak için sadece kendi gücümüze güvenmek zorundaydık. Güçlünün güçsüzü ezdiği ve hukukun yerini gücün aldığı o zamanlardan günümüze gelmek pek de kolay olmadı. Günümüzde devletler, herkesin ihlal edilen haklarını korumak için etkili bir hukuki yola başvurma hakkını garanti etmek zorunda. Yani kendimize, malımıza ya da bir hakkımıza zarar geldiğinde bunu giderebileceğimiz bir mahkemeye başvurma hakkımız var.

Hak arama, tam da *“kişilerin en temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alan ve sürekli kılan haktır”* demek yanlış olmaz. 1982 Anayasası devletin nitelikleri arasında ‘hukuk devleti’ sıfatını da sayıyor. Elbette tek başına bu tanıımı yapmak, kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin devletin hukuksal koruması altında olmasını garanti etmiyor.

Bu etkin yolun güvencesi ise, devletin ve yurttaşların hukuka bağlılığını denetleyecek bağımsız bir yargı...

Uluslararası hukuk bağımsız bir yargı için kuvvetler ayrılığı ilkesini esas koşuyor. Yani, yasama ve yürütme organlarının yargı organları üzerinde bir etkiye sahip olamaması gerektiği ifade ediliyor. Bu ayrılık ilkesi, elbette devletin eylemlerinin de bağımsız bir yargı tarafından hukuk ölçüsünde denetlenmesini zorunlu kılıyor.

Ne zamandır bu hakkımız var?

Uluslararası hukuk belgelerinde hukukun üstünlüğü, hak arama hürriyeti, adil yargılanma hakkı ile beraber çok uzun zamandır yer alıyor. Magna Carta (1215) ve Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirisi (1789) akla ilk gelenler.

Türkiye'nin Anayasal metinlerinde ise, 1876 tarihli Kanuni Esasi' den bu yana yer alıyor.

Kanuni Esasi' nin 83. maddesi: “ Herkes huzur-u mahkemede hukukunu muhafaza için lüzum gördüğü vesait i meşruayı istimal edebilir” diyor.

1924 Anayasası da Kanuni Esasi' nin 83. maddesi hükmüne aynen yer veriyor.

1961 Anayasası ise, “Herkes, meşru bütün vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.” ifadesine yer veriyor.

EVRENSEL HUKUK NE DİYOR?

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 6: Herkesin, her nerede olursa olsun, hukuksal kişiliğinin tanınması hakkı vardır.

Madde 8- Herkesin anayasa yada yasayla tanınmış temel haklarını çiğneyen eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı vardır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Madde 13: Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kişiler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.

BİZDE DURUM NE?

T.C. Anayasası

Madde 40: Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.

Anayasal tarihinin tamamında olduğu gibi 1982 Anayasasında da hak arama hürriyetini yargı makamları ile sınırlı tutuluyor. Bu sebeple anayasal anlamda hak arama, “yargı yoluna başvurma hakkı” olarak sınırlandırılıyor.

İçinizden “*Peki, ya avukat tutacak paramız yoksa bu hak ne işe yarar?*” diye geçiyordur. Herkesin bir avukat yardımından yararlanma hakkı da var. Maddi durumunuz elvermiyorsa, bulunduğunuz ildeki baroya başvurduğunuzda baro size bir avukat atamakla görevli.

Ancak zaten yavaşlığı ve etkinliği üzerinde ciddi şüpheler olan yargı yoluna başvurmak hak arama için teorik güvenceyi sağlasa da, pratik olarak ciddi zorlukları var. Bu zorluklardan bir tanesi de 1 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe giren yeni Hukuk Mahkemeleri Kanunu. Bu kanunla birlikte hukuk, ticaret, kadastro, tüketici, fikri ve sınai haklar mahkemelerinde açılacak davalarla ilgili ‘gider avansı’

uygulaması başlatıldı. Konuya göre 300 ile 1.000 TL arasında değişen bu ‘avansı’ yatırmayanlar artık dava açamıyor.

Bir hatırlatma; 12 Eylül 2010 Anayasa referandumunda, ‘ombudusmanlık’ anayasal bir kurum haline getirildi. Peki neydi ombudusman? Avrupa ülkelerinin bir çoğunda işletilen bu kurum, ombudusman seçilen kişi yoluyla, hukuka aykırı işlemlerin veya sonuçlarının ortadan kaldırılmasını amaç ediniyor. Dolayısıyla bu yol da acaba ombudusmanlık da bir hak arama yolu olarak kullanılabilir mi sorusunu hemen akla getiriyor.

ŞEYTAN’IN AVUKATI SORUYOR

- * Devleti devletin yargısına mı şikayet edeceğim? Türkiye’de yargıçlar ve yargı vatandaşı devletin hukuk dışı uygulamalarından koruyabilir mi?
- * Hakkımızı aramak için başvurabileceğimiz tek yetkili merci, zaten ağır işleyen yargı mı olmalı?
- * Belli konularda davacı olmak için öncesinde benden “avans” yatırmam isteniyor. Param yoksa hakkımı nasıl arayacağım?
- * Ombudusmanlık, hak arama için bir yol olabilir mi?

ADİL YARGILANMA VE SAVUNMA HAKKI

Günümüzdeki gibi mahkemeler ortaya çıkmadan önce kanun önünde eşitlikten bahsetmek mümkün değildi. İnsanı cezalandırmak için göstermelik yargılamalar yapan mahkemeler vardı. Bir düşünün, Amerika'da 17. yüzyılda cadılıkla suçlanan bazı insanlar elleri ayakları bağlı vaziyette suya atılarak boğulduktan sonra cadı olup olmadıklarına karar veriliyordu. Birçok ülkede asiller ve toprak beyleri yargılamadan muafı, hatta kendi yargıçları bizzat kendileriydi.

Başbakan Adnan Menderes'ten Deniz Gezmiş'e kadar birçok insan ülkemizde idam edildi. Bugün bu insanların adil ve tarafsız bir mahkemede yargıldıklarını hiçbirimiz düşünmüyoruz. İdam cezasının en çok uygulandığı ülkelere biri olan A.B.D.'de idam edildikten sonra birçok insanın suçsuz olduğu ortaya çıkıyor. İnsanın hayatını ilgilendiren böyle bir konuda yargılanmanın adil ve tarafsız olması şart.

Adil ve tarafsız yargılama için de, tıpkı hak arama özgürlüğü için şart koşulan aynı ilke geçerli: 'Kuvvetler ayrılığı'.

Türkiye'de anayasal olarak yasama, yürütme ve yargı organları arasında kuvvetler ayrılığı ilkesi esas alınıyor. Peki durum gerçekten böyle mi?

Yargının tarafsızlığı ve hukukun üstünlüğü söz konusu olduğunda, Türkiye'nin çok da parlak karnesi olmadığı herkesin malûmu.

Tutuklama tedbirine çok sıklıkla başvurulması, uzun tutukluluk süreleri, delil toplama usulleri ve nihayet siyaset ile yargı arasındaki ilişki her dönem tartışmalıydı.

Parti kapatma davaları, gazetecilerin, yazarların, düşünce insanlarının çoğunlukla tutuklu yargılandığı davalar cumhuriyet tarihi boyunca hep oldu.

Bugün Türkiye'nin başbakanlığını yapan Recep Tayip Erdoğan, 28 Şubat sonrasında okuduğu bir şiirden dolayı, tarafsızlığı son derece tartışmalı bir karar ile 10 ay hapis cezasına çarptırılmış, Anayasa mahkemesi Refah Partisi'nin kapatma kararı almıştı.

Bugün de farklı siyasal koşullarda çok sayıda 'seçilmiş' kişi, belediye başkanları, milletvekilleri, siyasetçiler, gazeteciler ve öğrenciler tutuklu olarak yargılanıyor.

KCK davalarında Kürtçe savunma yapmak isteyen sanıkların konuştuğu dilin önce 'bilinmeyen' daha sonra 'Kürtçe olduğu tahmin edilen' dil olarak ifade edilmesi ve tercüman verilmemesi de kamuoyunda, hem Lozan Anlaşmasının, hem adil yargı ilkesinin ihlali olarak tartışılıyor.

Özellikle zamanında benzer tartışmalara neden olan 'Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM)' yerine kurulan 'Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemeleri' nin' adil yargılanma hakkını ihlal ettiği algısı hakim. Savcılık sorguları aşamasında dahi, dosya üzerindeki gizlilik kararı gerekçe gösterilerek, savunmanın delillere ve soruşturma dosyasına bakmasının engellenmesi, savunma hakkının ihlali olarak yorumlanıyor. Mahkemelerin, iddianameleri yıllar sonra kabul ettiği davaları da unutmayalım.

Türkiye'de var olan ikili hukuk sistemi de, adil yargılanmanın önünde engeldir görüşü yıllardır dile getiriliyor. Askeri ve sivil yargı arasındaki ikilik ve asker kişilere uygulanan özel yargılama usulü son derece tartışmalı. Her ne kadar 12 Eylül 2010 Anayasa referandumunda, asker kişilerin, sivil vatandaşlara karşı işlediği suçların sivil yargılda görüşülmesi değişikliği yapılsa da, askeri yargı varlığını korumaya devam ediyor.

Elbette, adil yargılamanın esaslarından bir tanesi de kökenini Roma hukukundan alan 'masumiyet karinesi'. Yani '*aksi ispat edilinceye kadar herkes suçsuzdur*' ilkesi.

Fakat Türkiye’de özellikle basının bu ilkeye ne derece sadık kaldığı son derece tartışmalı. Polis operasyonunda yakalanan şüphelilerin, mahkeme önüne çıkarılmadan, ‘fail’ diye ekranlardan takdim edildiği olayları hergün izliyoruz.

Daha şüpheliler ve avukatları dosyayı göremeden, gazetelere manşet olan davaları ve dava dosyası içeriklerini biliyoruz.

EVRENSEL HUKUK NE DİYOR?

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 9- Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez.

Madde 10- Herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, tam bir şekilde davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hakça ve açık olarak görülmesini istemeye hakkı vardır.

Madde 11: a) Kendisine bir suç yüklenen herkes, savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanındığı açık bir yargılama sonunda, yasaya göre suçlu olduğu saptanmadıkça, suçsuz sayılır.

b) Hiç kimse işlendiği sırada ulusal yada uluslararası hukuka göre bir suç oluşturmayan herhangi bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu sayılamaz. Kimseye suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Madde 5/2: Yakalanan her kişiye, yakalama nedenleri ve kendisine yöneltilen her türlü suçlama en kısa zamanda ve anladığı bir dille bildirilir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Madde 6:

1. Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir. Hüküm açık oturumda verilir; ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve ulusal güvenlik yararına, küçüklerin korunması veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde, veya davanın açık oturumda görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir.

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit olunca kadar suçsuz sayılır.

3. Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir:

- a) Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;
- b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;
- c) Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir savunmacının yardımından yararlanmak ve eğer savunmacı tutmak için mali olanaklardan yoksun bulunuyor ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemeksizin yardımından yararlanabilmek;
- d) İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağırılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek;
- e) Duruşmada kullanılan dili anlama dışı veya konuşma dışı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanmak.

BİZDE DURUM NE?

T.C. Anayasası

Madde 36: Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.

Madde 37: Hiç kimse kanunen tabî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Bir kimseyi kanunen tabî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

Madde 38: Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suç işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır.

Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.

Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.

Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.

Ceza sorumluluğu şahsîdir.

Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.

Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez.

İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.

Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.

ŞEYTAN'IN AVUKATI SORUYOR

- * Kürt'ün Kürtçe savunma yapmasına izin verilirse, başkaları da başka dilde savunma yapmak istemeyecek mi?**
- * Özel yetkili mahkemeler kaldırılırsa, örgütlü suçlar nasıl etkin soruşturulacak?**
- * Asker kişilerin, askeri olaylara ilişkin davaları sivil yargıda görülebilir mi?**
- * Basın yayın organları gizlilik kararı bulunan dava dosyalarına nasıl ulaşıyor ve yayınlatabiliyor?**

BU KONUDA KİM, NE DEDİ?

Anayasa konusunda çalışmalar yürüten platformların, sivil toplum ve meslek örgütlerinin şu ana kadar yayınlanmış olan sonuç metinlerinde yar alan bu konulardaki görüşlerini sizin için yanyana getirdik. Bu tarihten sonra yapılacak açıklamalardaki görüşleri de toplamaya devam ederek çalışma sonunda (en erken Kasım 2012’de) yayınlanacak olan “Ortak Paydalar” kitabına, kendi çalışmalarımızın yanına yerleştireceğiz.

SİVİL TOPLUM NE DÜŞÜNÜYOR?

Anayasa Kadın Platformu

Herkes, TBMM dahil her türlü kamu makamına bilgi edinme ve şikayet amaçlı, dilekçe vermek, yasa teklifi yapmak dahil başvuru ve yazılı yanıt alma haklarına sahiptir.

Herkesin anayasa mahkemesine bireysel ya da toplu başvurma hakkı vardır.

MÜSİAD

Madde 13 – Adil yargılanma hakkı

(1) Herkes, yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile, adil yargılanma hakkına sahiptir.

(2) Hiç kimse, kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Yargı yetkisine sahip olan üstü merciler kurulamaz.

(3) Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz. Mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.

(4) Herkes, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkemede, davasının makul bir sürede, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir. Hüküm açık oturumda verilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlakın, küçüklerin korunmasının ve ya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliğinin gerektirdiği veya davanın alenî olarak görülmesinin yargılamanın selametine zarar verebileceği özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir.

(5) Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz. Her sanık, en azından şu haklara sahiptir:

(a) Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeni hakkında, en kısa zamanda, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;

(b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;

(c) Kendisini bizzat veya tayin edeceği bir müdafii yardım ile savunmak; müdafii tayini için gerekli mali imkânlardan mahrum bulunuyor ve yargılamanın selameti gerektiriyorsa, mahkemece görevlendirilecek bir müdafii yardımından bedelsiz olarak yararlanmak;

(d) iddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağrılması ve dinlenmesini istemek;

(e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercüman ya da çevirmen yardımından ücretsiz yararlanmak.

(6) Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz. Hukuka aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.

(7) Küçüklerin yargılanmasında, yaflar ve ruh sağlıkları göz önünde tutularak özel bir yargılama usulü izlenir.

(8) Bir kimse, aynı suçtan ötürü iki kez yargılanamaz ve cezalandırılmaz. Bir suçtan mahkûm olan kimse, mahkûmiyetinin ve aldığı cezanın daha yüksek bir yargı yeri tarafından incelenmesini isteme hakkına sahiptir.

(9) Mahkûmiyet kararının adli hata gerekçesiyle bozulması halinde, böyle bir mahkûmiyetin sonucu olarak ceza çeken kimseye, mağduriyetini giderecek hakça bir tazminat ödenir.

Madde 14 – Suç ve cezaların yasallığı

(1) Suç ile ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur. Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye, suçu işlendiği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

(2) Ceza sorumluluğu şahsidir. Genel müsadere cezası verilemez.

(3) İdare, kişi özgürlüğünün kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz.

MAZLUMDER

Hak arama hürriyetini engelleyen ve adeta kuruldukları düzenin bekçiliğini yapan İdari Yargı Yolu (İdari Mahkemeleri, vergi mahkemeleri ve bu mahkemelerin üst mahkemesi olan Danıştay), Askeri Yargı Yolu (Askeri Disiplin Mahkemeleri, Askeri Ceza Mahkemeleri ve bunarın üst mahkemesi olan Askeri Yargıtay) ve Askeri İdari Yargı Yolu (Askeri Danıştay) katiyetle kaldırılmalıdır. / Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, dahi

Anayasada tanınan Temel İnsan Hak ve Hürriyetlerinin kullanımı durdurulamaz, bu hakların kullanımını engelleyici tedbirler alınamaz. Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz./ Çeşitliliğin zenginlik sayıldığı insanlığın geldiği aşamada, kamu hukukunda ortak olmakla birlikte, kişilere, felsefi veya dini inanışlarına göre, özel hukukta “seçmeli çok hukukluluk” imkanı tanınmalıdır.

Madde Metni: Kamu hukukunda ortak olmakla birlikte, özel hukuk alanında, kişilere, felsefi ve dini inanışlarına göre, “seçmeli çok hukukluluk “ imkanı tanınır. Bunun usul ve esasları kanunla düzenlenir.

Temel hak ve özgürlükleri ödev ve görev vurgusuyla düzenlenmesi yerine özgürlüklerin hak yönünden incelenmesi gerekir.

14. ve 24. maddeler vicdan hürriyeti öngörülerek değiştirilmeli. (10. maddeye getirilen değişiklik önerisine ilişkin öneriler....)

TEPAV
(Türkiye Ekonomi Araştırmaları Vakfı)
Anayasa Platformu

“İddia” ve “Savunma” makamlarının eşit konumlanması sağlanmalı; Anayasaya “Savunma bağımsızdır ve yargının kurucu unsurudur.” hükmü konularak savunma makamı anayasal güvenceye alınmalıdır.

Yargılama sistemindeki ayrıcalıklar kaldırılmalıdır.

DİSK
(Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu)

Olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde gözaltı süresine üst sınır getirilmeli, şüpheliye yönelik minimum güvenceler korunmalıdır. Hak arama ve adil yargılama hakkı tanınmalıdır.

Memur-Sen

74. maddeye ilişkin; yabancıların dilekçe kullanmasında karşılıklılık esası gözetilirken, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına yönelik böyle bir sınırlamanın olmamasındaki çelişki düzeltilmelidir, (148. maddeye ilişkin öneri)

Ekolojik Anayasa

İnsan dâhil, tabiatın parçası olan her varlığın hakları, canlı / cansız öteki varlıkların (ekosistemler, eko-bölgeler, biyo-bölgeler) haklarıyla sınırlıdır; bu varlıkların hakları arasındaki çelişkiler Doğa'nın bütünlüğü, dengesi ve sağlığı temelinde çözümlenmelidir./ Ulusal hukuk ekolojik açıdan uluslararası hukuki tüm düzenlemelerle uyumlaştırılmalı; yasal ve düzenleyici diğer önlemler bu anlayışla tekrar gözden geçirilmeli ve bu kapsamda açık, tutarlı bir çerçeve oluşturulmalıdır.

YAP

(Yeni Anayasa Platformu)

Bireysel veya örgütlü özgürlükler devletin tasarruf alanı dışındadır. Bu alanlarda devletin tanıma, tanımlama, sınırlandırma yetkisi yoktur. Bu özgürlüklerin güvence altına alınması anayasada yer vermekle değil, devleti bu alana müdahale imkânından arındırmakla sağlanır.

Türkiye Barolar Birliği

Madde 17 - Herkes, meşru ve hukuken geçerli bütün araç ve yollardan yararlanarak doğal hâkim önünde davacı veya davalı olarak sav, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir.

Yargının işleyişine ilişkin kanunlar, bu hakkın etkili ve hızlı kullanılmasını sağlayacak şekilde düzenlenir. Yargılamada taraflar ile iddia ve savunma arasında silahların eşitliği

kuralının işleme için gerekli fiziki ve yasal düzenlemeler yapılır.

Hiç kimse doğal hâkiminden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Doğal yargı yolunu ortadan kaldıracak olağanüstü adli merciler kurulamaz. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.

Herkes, hakkındaki suçlamayı öğrenme, suçlamayla ilgili belgelerin tamamına ulaşma, her türlü delilin toplanmasını isteme, çevirmenden yararlanma, davasının makul süre içinde bitirilmesini isteme haklarına sahiptir.

Kanuna aykırı usullerle elde edilmiş bulgular delil olarak kabul edilemez.

Kimse, kendisi ve yakınları aleyhine beyanda bulunmaya veya bu yolda kanıt göstermeye zorlanamaz.

Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Ancak, genel ahlâkın ve kamu güvenliğinin zorunlu kıldığı, küçüklerin korunmasının, davaya taraf olanların özel yaşamlarının gizli tutulmasının gerektirdiği durumlarda mahkemeler, uygun görecekları ölçüde duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı olarak sürdürülmesine karar verebilirler. Hüküm, açık oturumda açıklanır.

Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel kurallar konulabilir.

Mahkeme kararları gerekçeli olarak en kısa sürede yazılır.

Özgürlüğü bağlayıcı cezalara karşı kanun yollarına başvurma hiçbir biçimde önlenemez.

Dava açmak ve kendini savunmak için yardıma gereksinimi olanlara, ilgili kurumlar aracılığı ile etkili bir adli yardım sağlanır.

Madde 18- Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir eylemden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için öngörülen cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza hükümlülüğünün sonuçları bakımından da yukarıdaki fıkra uygulanır. Suçlar, cezalar ve ceza yerine geçen güvenlik önlemleri ancak kanunla belirtilir.

Kimse, hakkındaki hüküm kesinleşmeden suçlu sayılamaz.

Ceza sorumluluğu kişiseldir.

Genel zoralım cezası verilemez.

Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirmemesinden dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.

Kamu yönetimi makamları, kişi özgürlüğünün kısıtlanması sonucunu doğuran bir yaptırım uygulayamaz. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin iç düzeni yönünden bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.

Cezalar ve cezaların çektirilmesi, suçlunun yeniden topluma kazandırılması amacına yönelik olmalıdır.

Yakalanan, tutuklanan ve hüküm giyen kişilerin maddi ve manevi varlığı devletin güvencesi altındadır.

Yurttaş, suç işlediği gerekçesiyle yabancı bir ülkeye verilemez. Uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülükler nedeniyle, hukuk devletinin gerektirdiği güvencelerin varlığı gözetilmek koşuluyla istisnai düzenlemeler kanunla belirlenebilir.

Yabancılar, topluca sınır dışı edilemez ve siyasal suçlardan dolayı bir başka ülkeye iade edilemez.

Madde 19- Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan suçlamalardan dolayı açılan hakaret davalarında sanık, suçlamanın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki durumlarda ispat isteminin kabulü, ancak yapılan suçlamanın doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.

Madde 20- Herkes, Anayasa ile tanınmış hak ve özgürlüklerinin ihlâl edildiği savıyla, yetkili makamlara başvurma hakkına sahiptir. Devlet, temel hak ve özgürlükleri ihlâl eden kamu görevlilerinin eylemlerini etkili biçimde soruşturmak ve ihlâl sonucu doğan maddi ve manevi zararı tazmin etmekle yükümlüdür.

Kişinin, resmi görevlilerin haksız işlem ve eylemleri sonucu uğradığı zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, devletçe ödenir.

Madde 26- Herkes kişi özgürlüğüne ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve koşulları kanunda gösterilen: Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik önlemlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike oluşturan bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol bağımlısı, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye

girmek isteyen veya giren veya hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması halleri dışında kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz. Kişiler, ancak suçüstü veya gecikmede sakınca bulunan durumlarda ve koşulları kanunda gösterilen yakalama eylemi ile veya suçluluğu hakkında yeterli belirtilerin bulunması veya sanığın kaçması, kanıtları yok etmesi veya değiştirmesi olasılıklarında, koşulları yine kanunda belirlenen tutuklama işlemi ile özgürlüklerinden yoksun kılınabilir.

Tutuklama, hâkim kararıyla olur. Tutukluluğun sürmesine karar verilmesi de aynı koşullara bağlıdır. Tutukluluk süresi, makul ölçüleri aşmamak üzere kanunla düzenlenir.

Yakalanan veya tutulan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın özgürlüğünden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde kanunla uzatılabilir. Yakalanan kişi, ifadesinin alınmasında ve hâkim tarafından sorgusunun yapılmasında, yanında avukatını da hazır bulundurma hakkına sahiptir. Kanun, bu hakkın etkili bir biçimde kullanılmasını düzenler.

Yakalanan veya tutuklanan kişinin durumu kendi belirleyeceği yakınlarına derhal bildirilir.

Madde 40 - Her yurttaş, devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin işlem ve eylemleri hakkında bilgi edinme hakkına sahiptir. Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Çağdaş Hukukçular Derneği

Adil Yargılanma ve eşitlik hakkı herkese tam olarak sağlanmalıdır. Adil yargılanma hakkının güvencesi olan hakim

bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesi, tabii hakim ilkesi ve yargı birliği ilkesi adil yargılanma ilkesinin temel unsurlarıdır. Bunun için öncelikle yargılama faaliyetinde bulunan hakim ve savcıların ayrı örgütlenmesi sağlanmalıdır.

Sivil Dayanışma Platformu

Devletin veya kurumlarının özgürlükler karşısında korunmaya değer bir manevi şahsiyeti olmamalıdır.

İnsan Hakları Derneği

Adil Yargılanma Hakkı: Adil yargılanma hakkı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ile BM İnsan Hakları Komitesi kararlarına uygun olarak düzenlenmelidir. Bu hak düzenlenirken vatandaşın uluslar arası ceza mahkemesine verilebileceğine dair hüküm konmalıdır. Ayrıca soykırım ve insanlığa karşı suç işleyenlerle ilgili olarak geçmişe dönük de olsa zaman aşımı kurallarının uygulanamayacağı açık bir şekilde yer almalıdır.

Bu hak düzenlenirken, ülkemizde adeta cezasızlığa zemin sununa kamu güvenliği nedeni ile davanın bir başka yere nakli uygulamasına engel olunmalıdır. Özellikle güvenlik kuvvetlerinin öldürme fiillerini işlemesi nedeniyle açılan davaların nakline kesinlikle engel olunmalıdır. Bu şekilde nakledilen davaların sonuçları adaleti zedeleyici olmuştur.

Özellikle tutukluların tutuklama şartları ile ilgili düzenleme yapılırken sadece genel tutuklama sebepleri yazılmalı, bunun dışında, “kanunda gösterilen diğer haller gibi” soyut düzenlemelere kesinlikle yer verilmemelidir. Gözaltı süreleri 24 ve toplu olarak işlenen suçlarda 48 saatle sınırlandırılmalıdır.

Adil yargılanma hakkı içerisinde çocuk ceza adalet sisteminin mutlaka yer alması gerekmektedir.

Hak Arama Hürriyeti: Günümüzde hak arama yolları yargılama süreçlerindeki harç ve giderlerin tutarlarının arttırılmasıyla engellenir bir hale gelmiştir. Özellikle ceza hukukunu ve genel olarak kamu hukukunu ilgilendiren tüm davalarda ücretsiz yargı hizmeti temel prensip olarak Anayasal güvence altına alınmalıdır. Ayrıca hukuk mahkemelerindeki harç miktar ve oranlarının hak arama hürriyetini engellemeyecek bir düzeye çekilmesi gerekir. Zira yeni HMK ile uygulamaya konulan harç oranları ve peşin masraf avansı alınması, yargılamayı hızlandırma amacıyla yapılmışsa da dava açma hürriyetini engelleyebilecek niteliktedir.

TESİAD

(Tüm Etkin İş Adamları ve İş Kadınları Federasyonu)

Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen: Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri Veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini

önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılınca kadar bildirilir.

Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.

Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.

Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.

Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, devletçe ödenir.

29. MADDE: Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak Suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.

Hiç kimse kanunen tâbî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tâbî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

30.MADDE: Suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır.

Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.

Hiç kimse kendisini veya bir başkasını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez. Ceza sorumluluğu şahsîdir.

Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.

Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez.

İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.

Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.

104. MADDE: Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir. Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir. Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.

Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır. Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.

KAOS GL

Suç ve cezalara ilişkin esaslar belirlenirken “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesinin anayasal düzeyde hüküm altına alınmasını talep ediyoruz. İdarenin suç ve ceza yaratamayacağına ilişkin açık bir hükmün anayasada yer almasının gerektiğine inanıyoruz.

YENİ ANAYASA YOLCULUĞU

2007 Hükümet yeni bir Anayasa hazırlığına girişti, bir taslak hazırlattı. Ama bu çalışma çok tepki aldı. Diğer siyasi partilerle bir uzlaşma ortamı görülmeyince, üstüne bir de Ak Parti için kapatma davası açılınca tasarı rafa kalktı.

2010 Ancak yaptığı işlerin çoğu yargı engeline takılan, sonunda kapatılma tehlikesini kıl payı atlatan Ak Parti, özellikle asker-sivil ilişkilerini ve yargının yapısını değiştirmeyi hedefleyen geniş bir değişiklik paketi hazırladı. Taslak TBMM'den 2/3 çoğunlukla geçemeyince referanduma gidildi ve 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan referandumda değişiklik paketi % 58 evet oyuyla kabul edildi.

2010 Seçimleri sonrasında Ak Parti, Anayasa'yı baştan aşağı değiştirmek için, bu kez siyasi ve toplumsal uzlaşma istediğini de belirterek tekrar harekete geçti. Parlamentoda grubu bulunan dört siyasi partinin (Ak Parti, CHP, MHP ve BDP) eşit sayıda –üçer- milletvekili ile katıldığı bir uzlaşma komisyonu kuruldu ve çalışmalarına başladı.

Bundan sonra neler olacak?

2012 yılında yeni Anayasa'nın tamamlanması hedefleniyor. Uzlaşma komisyonunca hazırlanan yol haritasına göre:

- 1. Yazılı görüş alma:** 2011 sonuna kadar sivil toplumdan yazılı olarak görüşler toplanmış olacak.
- 2. Diyalog:** 2012 Nisan ayı sonuna kadar sivil toplumla toplantılar, karşılıklı görüşmeler yapılacak.
- 3. İstişare:** Uzlaşma kurulu, birikimleri değerlendirerek üzerinde uzlaşmaya vardığı bir taslak hazırlayacak.
- 4. Tartışma ve karar:** Bu taslak parlamentoda görüşülerek karara bağlanacak. Ya 2/3 oyla kabul edilecek, ya da halkoyuna sunulacak

İLKELER VE YÖNTEMLER

TBMM’de Anayasa Uzlaşma Komisyonu oluşturulduğunda akla gelen ilk soru, bu komisyonun çalışma ilke ve yöntemlerinin ne olacağı ve sivil toplumla ilişkilerinin nasıl düzenleneceği oldu. Anayasa konusunda düzenli çalışmalar yürüten platformların, sivil toplum ve meslek örgütlerinin temsilcileri 21.10.2011 tarihinde tam gün süren bir arama toplantısı yaparak bu konudaki ortak paydalarını belirlediler ve TBMM Uzlaşma Komisyonunun ilk toplantısına yetiştirdiler.

İLKELER:

Yeni Anayasa yapım sürecine sivil toplumun katılımında - Avrupa Konseyi tarafından da benimsenmiş olan- dört ana ilkenin temel oluşturması görüşündeyiz: *(Beşinci maddeyi biz ekledik)*

1. Kapsayıcılık (Toplumun hiçbir kesiminin bu süreçten dışarıda kalmaması)

2. Şeffaflık (Bütün tartışma sürecinin -İnternet ve diğer uygun araçlarla- kamuya açık olması, görünebilmesi, izlenebilmesi),

3. Sistemli, zamana bağlı bir planlama (Sürecin nasıl işletileceği, hangi safhalardan hangi zaman dilimlerinde geçileceğinin belirlenmesi ve açıklanması),

4. Geri Bildirim (Toplanan görüşlerin boşa gitmediğinin, nerede ve nasıl değerlendirildiğinin belirlenmesi ve görüş sahiplerinin bilgilendirilmesi)

5. İfade Özgürlüğü önündeki engeller (Katkıların ve tartışmaların özgürce yapılabilmesi, ancak "İfade özgürlüğü" zemininde mümkündür. Bunu engelleyen yasal mevzuatın, TMK, Basın ve İnternet yasalarının bazı maddelerinin acilen düzeltilmesi -eğer bunun zaman alacağından endişe ediliyorsa- özgür bir ortamı sağlayabilecek idari önlemlerle yolun açılması)

gereklidir.

YÖNTEMLER:

Sivil toplumun sürece katılımındaki belli başlı yöntemler ve kullanım biçimleri hakkındaki ortak görüşlerimiz şöyle özetlenebilir:

A. Yazılı görüş alma: Yazılı görüş almak için bir sistem ve mekanizma oluşturulmalıdır

1. Görüşler kimden ve nasıl alınacak?
2. Alınan görüş ve bilgiler nasıl sınıflandırılacak?
3. Bu görüşler nasıl değerlendirilecek, geri bildirim, kamuya açıklama ve zamanlama nasıl olacak?

B. Görüş alma toplantıları

- 1 Toplantılar STÖ'lerle " tematik" ve halk ile "gündemli" olarak yapılmalı,
- 2 Sivil toplum katılımı kurumsallaştırılmalı, TBMM ile bağlantı sürekli hale getirilmeli,
- 3 Toplantılarda cinsiyet eşitliği ya da %40 kadın kotası uygulanmalı,
- 4 Herkesin ana diliyle görüş vermesi olanağı sağlanmalıdır.
- 5 Toplantılar elden geldiğince yerele yayılmalı,
- 6 Anayasa Hazırlık Komisyonu'nun üyeleri de bu toplantılara katılmalıdır.

C. İnternetin genel kullanımı ve medyanın etkin katkısı için birlikte çaba gösterilmelidir.

- 1 TBMM websitesi interaktif olmalı, buraya tarafsız ve iyi formüle edilmiş sorular yerleştirilmeli,
- 2 Tüm gelişmeler bu siteye güncel olarak yansıtılmalı,
- 3 Aynen TRT-3'teki Meclis TV gibi bir TV kanalı olmalı, kanalın yönetimi Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun oybirliği ile seçtiği kişilerden oluşmalı,
- 4 İnternet ve medya mekanizmaları ve araçları, dezavantajlı gruplar gözönünde bulundurularak yapılandırılmalıdır.

YOL HARİTASI, GÖREV BÖLÜMÜ ve OLASILIKLAR

- 1 Toplantı bitiminde, bu Ortak Payda'ları Ankara'ya götürerek TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na iletmek ve onlarla yüzyüze görüşerek anlatmak üzere şu beş gönüllü seçildi:

- 2 Ahmet Günenç, Ayşegül Devecioğlu, Levent Gönenç, Mustafa Dağcı, Özge Genç. *(Tarih belli olduğunda bu kişilerden gelemeyen olursa, o kişinin temsilcisi olduğu kurumdan başka bir katılımcı istenerek boşluk doldurulacak)*
- 3 Toplantı Ortak Payda tutanağını hafta sonunda hazırlayıp katılımcılara yollamak ve Pazartesi günü TBMM Uzlaşma Komisyonuna başvurarak randevu istenmek görevlerini TkMM üstlendi.

Katılımcılar: (Alfabetik)

Anayasa Kadın Platformu, DAH/Demokratik Anayasa Hareketi, Ekolojik Anayasa Girişimi, Genç Siviller, LGBTT İstanbul, Memur-Sen, NDI, Özgürlükçü Anayasa Platformu, SDP/Sivil Dayanışma Platformu, SETA, TEPAV, TESEV, Türkiye küçük Millet Meclisleri, YAP (Yeni Anayasa Platformu) AÇG (Anayasa Çalışma Grubu).

ANAYASA UZLAŞMA KOMİSYONUNUN ÇALIŞMA USULLERİ

Madde 1.- Komisyonun adı

Komisyonun adı, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Uzlaşma Komisyonu”dur.

Madde 2.- Komisyonun görevi

Komisyonun görevi, anayasa yapım sürecini yönetmek ve anayasa taslak metnini hazırlamaktır.

Madde 3.- Komisyon Başkanı

Komisyonun Başkanı TBMM Başkanıdır. TBMM Başkanının yokluğunda TBMM Başkanının görevlendirdiği Komisyon üyelerinden birisi oturuma başkanlık eder.

Madde 4.- Komisyon toplantıları ve gündem

Komisyon haftada en az 2 gün toplanır. Gerektiğinde haftalık toplantı sayısı artırılabilir. Toplantılar Salı ve Perşembe günleri yapılır.

İzleyen toplantının gündemi ile gün ve saati, mevcut toplantı biterken belirlenir.

Komisyon Ankara dışında da toplantılar yapabilir.

Madde 5.- Toplantı yeter sayısı

Komisyon en az üç siyasi partinin birer üyesinin katılımı ile toplanır.

Madde 6.- Karar yeter sayısı

Komisyon, Komisyonu oluşturan bütün siyasi partilerin mutabakatı (görüşbirliği) ile karar alır. Karar alınamayan konular, Komisyonun uygun göreceği zamanda yeniden değerlendirilir.

Sürecin tamamlanıp tamamlanmadığı ve nihai metnin (taslak bütünü) tekemmül edip etmediği hususu dahi mutabakat ile belirlenir.

Madde 7.- Tutanak

Komisyon toplantılarında tam tutanak tutulur. Komisyon bazı hallerde tutanak tutulmamasına karar verebilir. Toplantı tutanakları üyelere basılı veya CD ortamında ivedi olarak dağıtılır. Komisyon çalışmaları sona ermedikçe hiçbir tutanak kamuoyuna açıklanamaz.

Madde 8.- Teknik heyet

Her siyasi partinin önereceği birer uzman ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca görevlendirilecek birer uzmandan üç teknik heyet oluşturulur. Siyasi partilerin önereceği uzmanların ödenek ve yollukları TBMM Başkanlığınca karşılanır. Teknik heyet, verileri toplar, tasnif ve analiz eder ve bir değerlendirme raporu hazırlayarak Komisyona sunar.

Gerektiğinde teknik heyet sayısı artırılabilir.

Madde 9.- Danışman görevlendirilmesi

Her siyasi parti toplantılarda en çok ikişer danışman bulundurabilir.

Danışmanlar müzakereye katılamaz.

Bunların ödenek ve yollukları TBMM Başkanlığınca karşılanır.

Komisyonunda bulundurulacak danışmanlar duruma göre değiştirilebilir.

Madde 10.- Kapalı toplantı esası ve toplantıya katılabilecekler

Komisyon toplantıları basına kapalı olarak yapılır. Ancak Komisyon, saydamlığı sağlamak üzere gereken tedbirleri alır. Komisyon, bu kapsamda Başkanı marifetiyle toplantı bitiminde uygun göreceği içerikte açıklamada bulunur.

Komisyon toplantılarına Komisyon üyeleri, toplantıya davet edilen kişiler ve görevlendirilenler dışında kimse katılamaz.

Madde 11.- Çalışma süresi ve aşamalar

Komisyon, çalışmalarını 2012 yılı sonuna kadar tamamlamayı hedefler.

Komisyon çalışmaları aşağıdaki aşamalardan oluşur:

1. Aşama: Katılım, veri toplama ve değerlendirme.
2. Aşama: İlkelerin belirlenmesi ve metin oluşturma.
3. Aşama: Metnin kamuoyuna sunulması ve kamuoyunca tartışılması.
4. Aşama: Kamuoyunda beliren görüşlere göre taslağın gözden geçirilerek teklif haline getirilmesi.

1. aşama Nisan 2012 sonunda tamamlanmış sayılır. Diğer aşamaların süreleri Komisyon tarafından kararlaştırılır.

Madde 12.- Katılım

Toplumun bütün katmanlarının Anayasa Uzlaşma Komisyonunun anayasa yapım sürecine katılımı sağlanır.

Madde 13.- Anayasa taslak metninin değiştirilememesi

Anayasa taslak metni, gerek uzlaşma ve yasama komisyonlarında ve gerekse Genel Kurulda partilerin mutabakatı olmadıkça değiştirilemez; ekleme yapılamaz. Hazırlanan taslak metnin (teklifin) Meclis Başkanlığına verilmesinden sonra bu metin üzerinde mutabakata dayalı değişiklik yapılması halinde Anayasa Uzlaşma Komisyonunun görüşü alınır.

Madde 14.- Hakkında hüküm bulunmayan haller

Komisyon, uyguladığı hukuku, mutabakatla gözden geçirebilir ve değiştirebilir. Ayrıca hakkında hüküm bulunmayan haller için de hukuk kuralı oluşturabilir. Anayasa taslak metninin ve kanunlaşma süreçlerinin bağlı olduğu hukuk, metnin tamamlanmasından sonra siyasi partilerin mutabakatıyla oluşturulur.

Madde 15.- Komisyonun görevinin sona ermesi

Komisyonun görevi, Anayasa teklifinin Genel Kurulda kabul edilip kanunlaşmasıyla veya siyasi partilerden birinin çekilmesi ya da çekilmiş sayılması ile sona erer. En az üç toplantıya mazeretsiz katılmayan siyasi parti, Komisyondan çekilmiş sayılır.

DESTEKÇİLER LİSTESİ

Aralık 2011

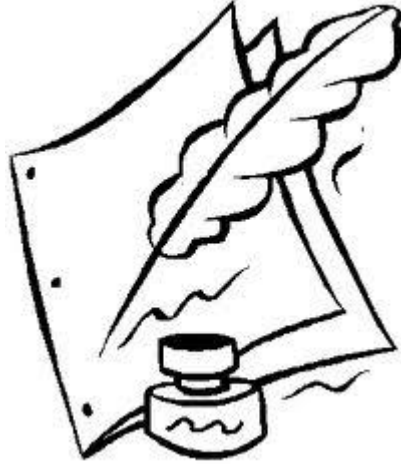
Bu listeye adlarını yazdıran kişilerin çoğu, TkMM toplantılarına kolaylaştırıcı olarak katıldılar, toplantıları yönettiler. Gazete yazılarında, TV konuşmalarında olumlu izlenimlerini aktararak TkMM'lerin duyurulmasına ayrıca katkıda bulundular. Hepsi de küçük Meclislerimizin onur konuklarıdır, gönülden teşekkür ederiz.

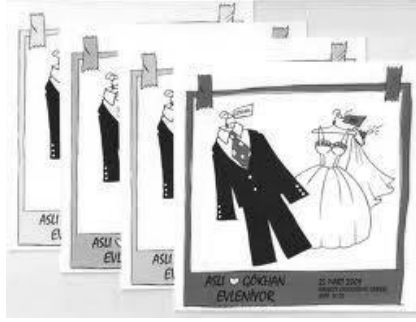
Abdurrahman Dilipak (Gazeteci, yazar), Adem Meleke (İş adamı), Ahmet İnel (Ekonomist), Ahu Tanrıku (TV Programcısı), Ali Bayramoğlu (Gazeteci), Ali Bulaç (Gazeteci, yazar), Ali Nesin (Matematikçi), Ali Saydam (İletişim uzmanı, gazeteci), Alper Görmüş (Gazeteci), Altan Tan (Gazeteci, yazar), Andrew Finkel (Gazeteci), Amberin Zaman (Gazeteci, yazar), Asaf Savaş Akat (Ekonomist), Aslıhan Tekin (Hukukçu), Atilla Dorsay (Gazeteci, yazar), Atilla Yayla (Siyaset Bilimci), Atilla Özdemiroğlu (Müziyen), Ayça Haykır (STGM), Aydın Engin (Gazeteci, Yazar), Ayhan Bilgen (Yazar), Ayhan Ogan (SDP), Baskın Oran (Siyaset Bilimci, Ankara Üni.), Başak Şengül (TV Programcısı), Bejan Matur (Yazar), Bekir Berat Özipek (Yazar), Belkız Kılıçkaya (TV), Bülent Deniz (Hukukçu), Celal Başlangıç (Gazeteci), Cezmi Ersöz (Yazar), Cihan Aktaş (Gazeteci, Yazar), Çiğdem Mater (Gazeteci), Derya Alabora (Oyuncu), Dilek Kurban (Hukukçu), Doğan Özgüden (Gazeteci), Doğu Ergil (Siyaset Bilimci), Ercan İpekçi (Gazeteci, TGS Başkanı), Ercan Kanar (Hukukçu), Ercan Karakaş (Siyaset Bilimci), Erdal Doğan (Hukukçu), Erdoğan Aydın (Yazar), Ergin Cinmen (Hukukçu), Erol Katırcıoğlu (Siyaset Bilimci), Erol Önderoğlu (Gazeteci), Erol Özkoray (Gazeteci), Ersin Salman (İletişimci), Ertuğrul Kürkçü (Haberci-Bianet), Eser Karakaş (Ekonomist), Esra Arsan (Eğitimci), Etyen Mahcupyan (Gazeteci), Eyüp Burç (TV), Fatma Benli (Hukukçu), Faruk Ünsal (Mazlumder Gen. Bşk.), Fatma Gök (Eğitimci), Faruk Alpkaya (Siyaset Bilimci, Ankara Üni.), Faruk Ünsal (Mazlumder Genel Başkanı), Ferai Tınç (Gazeteci), Feray Salman (İHOP), Ferhat Kentel (Sosyolog), Fikret Başkaya (Ekonomist, Özgür Üniversite), Fikret İlkiz (Hukukçu), Fikri Sağlar (Gazeteci, yazar), Fuat Keyman (Siyaset Bilimci), Galip Ensarioğlu (Diyarbakır Tic. ve San. Odası Bşk.), Gençay Gürsoy (Tabip), Gülden Sönmez (Hukukçu), Güliz Kaptan (Eczacı), Gülten Kaya (Prodüktör), Gürkan Zengin (TV Programcısı), Hakan Tahmaz

(Gazeteci, Yazar), Haluk Bilginer (Tiyatrocu), Hasan Mollaoğlu (Hukukçu), Hıncal Uluç (Gazeteci), Hilal Kaplan (Yazar), Hüsnü Tuna (Hukukçu), Hüsnü Öndül (Hukukçu), İbrahim Betil (Bankacı, TEGV), İnci Hekimoğlu (Gazeteci), İnci Tuğsavul (Gazeteci), İrfan Neziroğlu (Hukukçu), Joost Lagendijk (Politik Bilimler), Kerem Altıparmak (Ankara Üni. Hukuk Fak.), Kerim Yıldız (KHP), Koray Düzgören (Gazeteci), Kübra Kurtuluş (Aktivist), Kürşat Bumin (Yazar), Lale Mansur (Oyuncu), Leyla İpekçi (Gazeteci), Leyla Zana (Siyasetçi), M. Emin, Markar Esayan (Yazar), Aktar (Av. Diyarbakır Baro Bşk.), M. Emin Ekmen (Eski Mv.), M. Emin Tutan (Eski Mv), M. Emin Yıldırım (Parlamentar Danışmanı), Mahir Ünal (Mv), Mahmut Alınak (Hukukçu), Maya Arakon (Siyaset Bilimci), Mebuse Tekay (Hukukçu), Mehmet Altan (Gazeteci, yazar), Mehmet Atak (Tiyatrocu), Mehmet Bekaroğlu (Tabip, Siyasetçi), Mehmet Elkatmış (Hukukçu), Mehmet Metiner (Gazeteci), Mehmet Şandır (Milletvekili), Mehmet Uçum (Hukukçu), Melih Altınok (Gazeteci), Melike Demirağ (Şarkıcı, oyuncu), Memet Ali Alabora (Oyuncu), Meral Tamer (Gazeteci), Mithat Sancar (Hukukçu, Ankara Üni.), Muharrem Erbey (Hukukçu, Diyarbakır İHD Başkanı), Murat Belge (Edebiyat, Bilgi Üni.), Murat Çelikkan (Gazeteci), Murat Sungar (Em. Büyükelçi), Mustafa Ataş (Mv), Mustafa Sütlaş (Hekim), Nalan Erkem (Hukukçu), Necati Ceylan (Hukukçu), Neşe Erdilek (Sosyolog), Neşe Yaşın (Şair), Nevin Gaye Erbatur (Eski Mv), Nevin Sungur (Gazeteci), Nihal Bengisu Karaca (Gazeteci), Nursuna Memecan (Mv), Oral Çalışlar (Gazeteci), Orhan Miroğlu (Yazar), Osman Can (Hukukçu), Osman Coşkunoğlu (Eski Mv), Oya Aydın (Hukukçu), Oya Baydar (Sosyolog, yazar), Pervin Mısırlıoğlu (İş kadını), Pınar Selek (Sosyolog, yazar), Raffi Hermonn Araks (Gazeteci), Ragıp İnceşagır (Grafik Tasarımcısı), Ragıp Zarakolu (Yayıncı), Rasim O. Kütahyalı (Yazar), Reyhan Yalçındağ (Hukukçu), Rıza Türmen (AİHM Eski Yargıcı, Mv), Rüstem Batur (Belgesel ve TV Programları Yapımcısı), Sacit Kayasu (Adana eski Cumhuriyet Savcısı), Sait Çetinoğlu (Aktivist), Salih Memecan (Karikatürist), Sami Gören (Hukukçu), Sedat Yurtdaş (Hukukçu), Senih Özay (Hukukçu), Sezen Aksu (Müzik), Sırrı Süreyya Önder (Yönetmeni Mv), Sibel Eraslan (Gazeteci), Suade Arançlı (STGM eski Başkanı), Suzan Samancı (Yazar, Gazeteci), Şahin Candaş (Güvercinler Meclisi), Şahismail Bedirhanlıoğlu (GÜNŞİAD Bşk.), Şanar Yurdatapan (Müzişyen), Şebnem K. Fincancı (Tabip, TİHV Başkanı), Tahir Elçi (Hukukçu), Tan Oral (Çizer), Tarık Günersel (Yazar), Toktamış Ateş (İktisatçı), Tomris Özden (Yazar), Tuna

Bekleviç (Toplum ve Demokrasi Derneği Bşk.), Turgut Kazan (Hukukçu), Ufuk Uras (İktisatçı, ÖDP Eski Bşk.), Uluç Gürkan (Yazar), Umur Talu (Gazeteci), Ümit Boyner (TÜSİAD Bşk.), Ümit Kardař (Hukukçu), Üstün Akmen (Eleřtirmen), Vahit Bıçak (Hukukçu), Veysel Uçum (Hukukçu), Yaman Akdeniz (Hukukçu, Bilgi Üni.), Yařar Kemal Gökçeli (Yazar), Yařar Seyman (Yazar, sendikacı), Yıldıray Oğur (Gazeteci), Yılmaz Ensarođlu (Araştırmacı, yazar), Yüksel Selek (Yeři,ller Partisi Gen. Bşk.), Zeki Kentel (Gazeteci), Zeynep Tanbay (Koreograf), Zuhul Olcay (Oyuncu)

Halk Anayasa yapabilir mi?

- Olur mu canım öyle şey? Anayasa yapmak çocuk oyuncağı mı? Bunlara senin benim aklımız ermez. Anayasa, hukukçuların işi.
- Biz “ev” de yapamayız. O da mimarın işi, değil mi?
- Tabii, o da onun işi. Ev yaptıracak param varsa, tutarım bir mimar, o yapar. Ben yapamam.
- Peki, evin nasıl olacağına, kaç kat olacağına, odaların kaç tane olacağına, şekline şemailine de mimar mı karar verir?
- Ne münasebet! Tabii ben karar veririm, içinde oturacak benim. Ben ona nasıl sipariş edersem ona göre yapar evimi. Aynen terzi gibi. Elbisemi o dikebiliyor, ben değil. Ama nasıl istediğime ben karar veriyorum, o değil.
- Öyleyse?

Hadi baştan soralım. Halk Anayasa yapabilir mi?

ANAYASAMIZI HAZIRLIYORUZ (Halk konuşuyor, TBMM dinliyor)

Türkiye küçük Millet Meclisleri çalışmalarının yapıldığı illerde ve İstanbul'un ilçelerinde belediyelerle işbirliği içinde yapılan bu toplantılar, anayasa konulu konferanslar değildir. Amaç, yeni anayasanın nasıl olması ve nasıl olmaması hakkında halkın görüşlerini düzenli, sistemli –ve aynı konuda yapılan diğer çalışmalarla eşgüdüm içinde- toplayarak yeni anayasayı hazırlayacak olan TBMM'ne sunmaktır.

Aşağıdaki konuların her biri, bu çalışmaya katılan bütün illerde ve İstanbul ilçelerinde eş zamanlı olarak tartışılacak, elde edilen "Ortak Payda"lar her ay bir basın toplantısıyla kamuoyuna açıklanacak ve en sonunda "Ortak Paydalarımız" adlı bir el kitabı haline getirilerek kamuoyuna ve Anayasa tartışmalarına girerken tüm milletvekillerine birer adet sunulacak.

ANAYASA TARTIŞMALARINDA İLK 12 KONU (Kasım 2011 – Ekim 2012)

1. Anayasa'nın yapısı, hazırlanma ve oylanma süreci **(Konuşuldu)**
2. Birey hak ve özgürlükleri -I-
Yaşam hakkı, kişi dokunulmazlığı, özel yaşamın gizliliği **(Konuşuldu)**
3. Birey hak ve özgürlükleri -II-
Düşünce, inanç, ifade, haberleşme, örgütlenme, toplantı ve gösteri **(Konuşuldu)**
4. Birey hak ve özgürlükleri -III-
Hak arama, savunma, adil yargı
5. Doğrudan ve temsili demokrasi, merkezi – yerel yönetimler, şeffaflık
6. Devlet ve bireyin sosyo- ekonomik hak ve yükümlülüğü, mülkiyet, miras
7. Devlet ve Toplum 1: Çalışma, sendika, grev ve toplu sözleşme
8. Devlet ve Toplum 2: Eğitim, öğretim, bilim, sanat
9. Devlet ve Toplum 3: Pozitif ayrımcılık, sağlık ve çevre
10. Devletin yapısı 1: Yasama
11. Devletin yapısı 2: Yürütme
12. Devletin yapısı 3: Yargı

